

Utbildningsdepartementet
Universitets- och högskoleenheten
u.remissvar@regeringskansliet.se

2020-09-16
1 (5)
Dnr 2020:1064

Yttrande över promemorian **Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet vid antagning till lärarutbildning**

Dnr U2020/03981/UH

Skolverket har ombetts att yttra sig över promemorian *Möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet vid antagning till lärarutbildning*.

Sammanfattning

Skolverket avstryker förslaget. Myndigheten menar att det kan finnas andra mer verkningsfulla och mindre resurskrävande insatser för att göra lärarutbildningen mer attraktiv för fler och för att öka genomströmningen. Det finns även tydliga risker kopplade till bristande förutsägbarhet, transparens och rättssäkerhet för sökande, som enligt Skolverket överväger de eventuella vinsterna med ett införande på det sätt som föreslås i promemorian.

Övergripande synpunkt

Skolverket instämmer i att undervisningskvalitet är en avgörande faktor för att höja resultaten i skolan och att kunniga och kompetenta förskollärare och lärare är en förutsättning för detta. Den brist på behöriga förskollärare och lärare som råder utgör ur detta perspektiv en svår utmaning för alla berörda parter.¹ Myndigheten delar regeringens bild att det är viktigt att stärka lärarutbildningens attraktivitet, så att fler söker sig till utbildningen, och att öka genomströmningen. Skolverket ställer sig även bakom syftet att uppnå att fler studenter utexamineras och att de är väl förberedda för läraryrket när de gör det.

¹ I Skolverket (2019). *Lärarprognos 2019* beskriver myndigheten den brist på behöriga förskollärare och lärare som råder och gör en prognos över hur den kommer att utvecklas under de kommande femton åren.

5. En möjlighet för universitet och högskolor att ställa krav på lämplighet som särskild behörighet vid antagning till lärarutbildning inför

Skolverket avstryker förslaget.

Krav på lämplighet är viktigt för studenterna och för genomströmningen på lärarutbildningarna

Skolverket menar att det kan finnas andra mer verkningsfulla och mindre resurskrävande insatser för att minska avhoppet från lärarutbildningen och öka genomströmningen.

Regeringen framför i promemorian att många avhopp och låg examinationsgrad på lärarutbildningarna är problematiskt av flera skäl. Dels innebär det att lärosäten satsar omfattande resurser under de första terminerna av utbildningen på studenter som i slutändan inte tar examen. Dels drabbas de enskilda studenterna eftersom felaktiga utbildningsval innebär ett slöseri med såväl tid som resurser och riskerar att leda till ett senare inträde på arbetsmarknaden. Skolverket instämmer i denna beskrivning och att det är viktigt att felval och avhopp i möjligaste mån motverkas genom att sökande till utbildningen ges möjlighet att få en tydlig bild av vad som krävs för att klara utbildningen och yrket.

Universitets- och högskolerådets (UHR) uppföljning av den tidigare försöksverksamheten pekar dock på att de lämplighetsprov som genomförts inte förefaller ha haft några studievägledande effekter.² UHR lyfter i detta sammanhang andra möjliga eller alternativa vägar som myndigheten bedömer är mer resurseffektiva för att minska felval och avhopp.³ Lärarutbildningskonventet har framfört att lämplighetsprov visserligen kan fungera motivationshöjande och därmed bidra till ökad kvarvaro inom lärarutbildningarna, men ställer sig samtidigt frågande till om en sådan relativt kostsam insats är den mest effektiva.⁴

Det bör införas krav på lämplighet som särskild behörighet

Skolverket anser att det fortsatt är inom lärarutbildningen som blivande förskollärares och lärares lämplighet ska prövas.

Myndigheten har tidigare avstyrkt införandet av antagningstester till lärarutbildningen eftersom det enligt myndigheten både ligger ett relativt stort mått av subjektivitet i lämplighetsbedömningar och för att sådana bedömningar är resurskrävande.⁵ Myndigheten har även påpekat att skälen till att tidigare antagningsprov

² Den forskningsöversikt som UHR tog fram inom ramen för försöksverksamheten visar också att resultaten från studier där lämplighetsbedömningar har använts i samband med antagning till utbildning inte entydiga. (UHR 2018). *Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar*. Rapport 2018:8.

³ UHR föreslår exempelvis utökad studievägledning inför val av utbildning, en inledande "lärarstrimma" med fokus på lärarrollen och ämnesdidaktik och att ge studenterna möjlighet till mer och tidigare kontakt med lärarrollen i utbildningen. (UHR 2018). *Kan ett antagningsprov minska avhoppet på ämneslärarutbildningen?*

⁴ Lärarutbildningskonventet (2019). *Så stärker vi svensk lärarutbildning – förslag från Lärarutbildningskonventet*.

⁵ Skolverket (2009). *Yttrande över betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109)*. Dnr 2009:4.

tagits bort har varit just tveksamhet gällande provens validitet och ekonomiska. Skolverket instämmer i de farhågor som UHR uttryckt kring hur komplicerat det skulle vara att konstruera ett antagningsprov som på ett rättssäkert sätt de facto mäter det som provet skulle behöva mäta för att fylla sin funktion.⁶

Skolverket har även framhållit att det är inom ramen för lärarutbildningen som en personlig lämplighetsprövning ska göras. Den student som under utbildningen visar bristande lämplighet för yrket bör underkännas och därmed inte få någon lärarexamen.⁷ Skolverket är fortfarande av uppfattningen att lärarutbildningen i sig bör vara en tillräcklig, och bättre, garant för att olämpliga förskollärare och lärare inte utexamineras från lärarutbildningen. Därutöver finns numera ett legitimationssystem som innebär att förskollärare och lärare som exempelvis är grovt oskickliga i sin yrkesutövning eller på annat sätt visar sig olämpliga att utöva yrket kan fråntas sin legitimation.⁸

Universitet och högskolor får själva avgöra om krav på lämplighet ska föreskrivas

Skolverkets menar att det finns en betydande risk för negativ påverkan på förutsägbarhet och transparens för de sökande, om varje lärosäte själv ska avgöra om krav på lämplighet ska tillämpas.

Myndigheten har tidigare framhållit vikten av förutsägbarhet och transparens för sökande då särskild behörighet tillämpas vid antagning till högre utbildning.⁹ Det finns här anledning att tro att en situation där vissa lärosäten tillämpar lokalt utformade lämplighetsprov som villkor för antagning, medan andra inte gör det, kommer leda till osäkerhet bland sökande om vad som krävs för att bli antagen till en lärarutbildning. Det kan även komma att påverka möjligheten för studenter att byta mellan olika lärosäten under pågående utbildning. I värsta fall riskerar detta sammantaget att leda till att såväl antalet sökande till lärarutbildningen som antalet utexaminerade minskar.

Att varje lärosäte enligt förslaget själv ska få ta ställning till om det är kostnadseffektivt att införa ett lämplighetsprov, möjliggör förvisso väl underbyggda och avvägda beslut kring hur tilldelade resurser används utifrån de egna förutsättningarna. Att det blir frivilligt för lärosätena att införa lämplighetsprov innebär emellertid samtidigt även att detta sannolikt blir mindre kostnadseffektivt än om det hade utvecklats och införts ett nationellt och enhetligt system för lämplighetsprov.

Bara vissa lärarutbildningar bör omfattas

Skolverket instämmer i att, vid ett eventuellt införande, bör endast vissa lärarutbildningar omfattas av möjligheten att införa lämplighetsprov.

⁶ UHR (2018). *Kan ett antagningsprov minska avboppen på ämneslärarutbildningen?*

⁷ Skolverket (2009). *Yttrande över betänkandet En hållbar lärarutbildning (SOU 2008:109)*. Dnr 2009:4 och Skolverket (2008). *Yttrande över betänkandet Legitimation och skärpta behörighetsregler SOU 2008:52*. Dnr 2008:2408.

⁸ 2 kap. 23 § Skollagen (2010:800).

⁹ Skolverket (2017). *Yttrande över Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning på grundnivå (SOU 2017:20)*. Dnr: 2017:500.

Att de som söker vidare till speciallärar- eller specialpedagogutbildning, och som redan arbetat som lärare under flera år, inte möter dessa krav får anses som rimligt. Som regeringen anför finns det också rimliga skäl att undanta även andra lärarutbildningar som också ställer krav på tidigare ämnes- eller yrkeskunskaper.

6. Ikraftträdande och tillämpning

Skolverket avstyrker förslaget. Mot bakgrund av det som framförs ovan om svårigheterna att utveckla och införa rättssäkra lämplighetsprov vill Skolverket framhålla att det vid ett eventuellt införande är viktigt att överväga hur snart det bör vara möjligt att tillämpa lämplighetsprov vid antagning. Enligt förslaget skulle detta kunna tillämpas redan inför höstterminen 2021. UHR har beskrivit och bedömt vad som kan vara en möjlig tidplan för ett bredare införande av lämplighetsprov.¹⁰ Denna tidplan sträcker sig över en betydligt längre tid och speglar i Skolverkets mening bättre de förutsättningar som bör råda för ett rättssäkert införande av lämplighetsprov. Även om det enligt förslaget blir upp till varje enskilt lärosäte att slutgiltigt ta ställning till om och i så fall när lämplighetsprov ska införas, anser Skolverket att en skarp tillämpning av lämplighetsprov bör ligga längre fram i tiden än vad som föreslås i promemorian.

7. Konsekvenser

Skolverket anser att riskerna för att vissa grupper kan komma att missgynnas noggrant behöver övervägas av såväl regeringen, vid ett eventuellt beslut om införande av lämplighetsprov och förutsättningarna för detta, som av de enskilda lärosätena, vid beslut om tillämpning och förutsättningar för lämplighetsprov.

Regeringen konstaterar att de universitet och högskolor som inför krav på lämplighet måste säkerställa att dessa inte missgynnar en viss grupp sökande. Skolverket vill här särskilt lyfta de resultat som UHR redovisar från försöksverksamheten som indikerar att lämplighetsbedömning, i de former som utvärderats, kan missgynna sökande med utländsk bakgrund.¹¹ Även om försöksverksamheten varit begränsad, understryker dessa indikationer hur väsentligt det är att eventuella lämplighetsprov är rättssäkra och verkligen mäter det proven är avsedda att mäta samt att de både är och upplevs som transparenta och förutsägbara.

På Skolverkets vägnar

Peter Fredriksson
Generaldirektör

Lee Gleichmann Linnarsson
Undervisningsråd

¹⁰ UHR (2018). *Kan ett antagningsprov minska avhoppet på ämneslärarutbildningen?*

¹¹ UHR (2018). *Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar*. Rapport 2018:8.

I ärendets slutliga handläggning har även avdelningschef Kjell Hedwall, enhetschef Anders Duvkär samt chefsjurist Eva Westberg deltagit.